ABDÜLVÂSİ-i CEBELÎ

(عبدالواسع جبلى)

Bedîüzzamân Abdülvâsi' b. Abdilcâmi' Garcistânî el-Cebelî (ö. 555/1160)

İranlı şair.

Selçuklu Sultanı Sencer'in saray şairi olarak tanınır. Afganistan'ın Garcistan bölgesindeki Cebel'de doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. Bir süre Herat'ta oturduktan sonra Gazne'ye giderek Gazneli Behrâm Şah b. Mes'ûd'a intisap etti ve orada dört yıl kaldı. Dayızadesi Behrâm Şah'a yardım için Gazne'ye gelen Selçuklu Sultanı Sencer'in ilgisini çekti ve onun hizmetine girdi. Sultan Sencer'in yanı sıra Şehâbeddin ve Ziyâülmülk Gālib b. Tiğlib, Mâzenderan Hükümdarı Muhammed, Kutbüddin Muhammed ve Atabekler'den Şücâüddin Ömer'e de methiyeler yazdı. Ölüm tarihi olarak genellikle 555 (1160) yılı kabul edilmektedir.

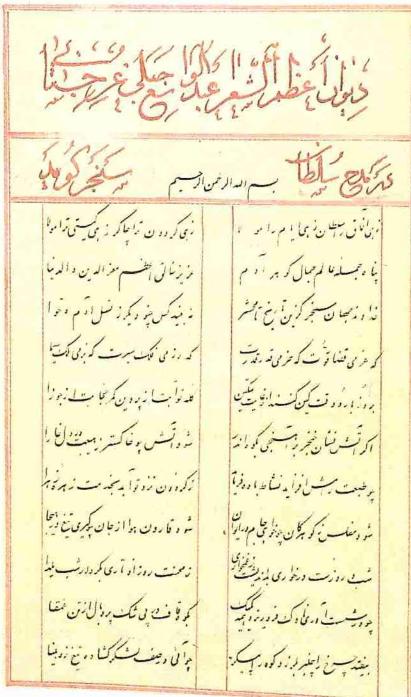
Enverî, Muizzî, Mes'ûd-i Sa'd, Edîb Sâbir ve Senâî gibi büyük kaside ve mesnevi şairleriyle çağdaş olan Abdülvâsi-i Cebelî, XII. yüzyılın ilk yarısında Fars şiirinde meydana gelen üslûp değişmesinde rol oynayan önemli şairlerden biridir. Şiirlerinde önceki devir şairlerine göre Arapça kelime ve tâbirlere daha fazla yer vermiş, edebî sanatları çokça kullanmıştır. Bir saray şairi olarak kasideleri şekil ve muhteva bakımından daha önceki örneklerden pek farklı değildir. Kaynaklarda Arapça şiirleri de olduğu zikredilen şairin iki mülemmaı dışında Arapça şiirine rastlanmamıştır. Başta İran ve Türkiye kütüphaneleri olmak üzere birçok yerde yazma nüshaları bulunan divanı ilk defa 1862'de Lahor'da basılmış, ayrıca Z. Safâ tarafından iki cilt halinde tenkitli neşri yapılmıştır (Tahran 1339-1341 hş.).

BİBLİYOGRAFYA :

Avfî, *Lübâbü'l-elbâb* (nşr. Saîd Nefîsî), Tahran 1335 hş., s. 320-324; Devletşâh, *Tezkiretü'ş-şuarâ* (nşr. E. G. Browne), Leiden 1901; Emîn Ahmed-i Râzî, *Heft İklîm* (nşr. Cevâd Fâzıl), Tahran, ts., II, 118-119; Rızâ Kulî Han Hidâyet, *Mecma'u'l-fuṣaḥâ'* (nşr. Muzâhir Musaffâ), Tahran 1336 hş., I, 508-512; Zebîhullah Safâ, *Târîḫ-i Edebiyyât der Îrân*, Tahran 1347 hş., II, 650-651; Bedîuzzamân Furûzanfer, *Süḫan ü Süḫanverân*, Tahran 1350 hş., s. 309-313; *FME*, I, 37-38; Cl. Huart, "Abdülvâsi", *İA*, I, 103-104; a.mlf.—H. Massé, "'Abdal-Wāsi' Djabalī", *EI*[2] (İng.), I, 94; Ẕ. Ṣafā, "'Abd-al-Vāse' Jabalī", *EIr.*, I, 171-172.

ADNAN KARAİSMAİLOĞLU

Abdülvâsi divanından bir sayfa (İÜ Ktp., TY, nr. 286, vr. 1b)

ABDÜLVÂSİ ÇELEBİ

(ö. 817/1414-15'ten sonra)

***Halilnâme* adlı tek mesnevisiyle bilinen şair.**

Kaynaklarda adından ve eserinden bahsedilmeyen şairin hayatı ve şahsiyeti hakkında hemen hemen hiçbir bilgi yoktur. İlk defa Vasfi Mahir Kocatürk *Halilnâme* adlı mesnevisini tanıtarak yakın zamanlara kadar bilinmeyen bu eseri ve müellifini ilim âlemine takdim etmiştir. Abdülvâsi Çelebi'nin şahsiyeti hakkında eserinin "sebeb-i te'lîf" kısmından, çok sınırlı da olsa bazı bilgiler elde edilmektedir. Buna göre Çelebi Sultan Mehmed zamanında (1413-1421) yaşamış olan müellif, onun vezirlerinden Bayezid Paşa tarafından himaye edilmiştir. Kadıoğlu lakabıyla anılmasına bakarak babasının kadı veya ulemâdan olduğunu söylemek mümkündür.

Abdülvâsi, *Halilnâme*'nin "Der Medh ü Sebeb-i Nazm-ı Kitâb" bölümünde eseri nasıl ve niçin yazdığını açıklar. Çelebi Sultan Mehmed, şair Ahmedî'den (ö. 815/1412-13) Farsça *Veys ü Râmîn*'i tercüme etmesini istemiş, onun kısa bir müddet sonra ölümü üzerine de tercümeyi Abdülvâsi Çelebi'ye havale etmiştir. Fakat şair eseri beğenmeyerek bir peygamber kıssası nazmetmeyi daha uygun gördüğünden, İbrâhim Halîlullah'ın hayat hikâyesini anlatan bu mesneviyi kaleme almıştır. Eser kaynaklarda *Halilnâme*, *İbrâhîm ü Sâra* ve *Dâsitân-ı İbrâhim Nebî* adlarıyla anılmıştır. *Halilnâme* adı bilinen nüshalarda görülmemekle birlikte mesnevi daha çok bu isimle tanınmıştır.

Eserin sonunda "Mi'racnâme-i Seyyidü'l-beşer" başlığı altında yer alan ve hem bu sebeple, hem de konu farkından dolayı bazı araştırıcılar tarafından müstakil bir mesnevi kabul edilen mi'râciyeyi Abdülvâsi Çelebi'nin ikinci eseri kabul etmek yanlış olmaz. Nitekim *Halilnâme*'yi ilk tanıtan Vasfi Mahir bu durumu belirtmiş, Metin Akar da bunu müstakil bir eser sayarak "müstakil manzum mi'racnâmeler" arasında incelemiştir.

Halilnâme'nin bilinen üç nüshası vardır. Kahire nüshası olarak tanınan yazma, bugün Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye adını almış olan Kütüphâne-i Hidîviyye'de (Edeb Türkî M. 82) bulunmaktadır. 857'de (1453) istinsah edilmiş olan bu

Abdülvâsi Çelebi'nin *Halilnâme* adlı eserinin ilk sayfası (İstanbul Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. K 214)

